

РОЗДІЛ 2. КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД

Миколенко О.М.,
д.ю.н., професор, професор кафедри
кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова

ПРОБЛЕМИ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Згідно п. 5 ч. 1 ст. 3 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1] досудове розслідування починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акту, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру чи клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

У частині 1 ст. 290 КПК України [1] закріплено, що прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування.

Тобто законодавець та доктрина кримінального процесуального права розрізняє два поняття, які мають своє специфічне змістовне наповнення, – «закінчення досудового розслідування» та «завершення досудового розслідування». У зв'язку з цим, виникає необхідність уточнення зв'язку строків досудового розслідування з його «закінченням» чи «завершенням».

Процесуальні строки досудового розслідування, які передбачені КПК України, стосуються в основному «закінчення» досудового розслідування (тобто

досудового розслідування як стадії кримінального провадження), але їх обчислення не можливе без врахування дати «завершення» досудового розслідування (тобто досудового розслідування як процесуальної діяльності прокурора або слідчого за його дорученням, який визнав зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру).

Отже між моментом завершення досудового розслідування та моментом закінчення досудового розслідування в кримінальному провадженні передбачається проміжок часу для надання зацікавленим особам доступу до матеріалів досудового розслідування. Тому ч. 5 ст. 219 КПК України [1] наголошує на тому, що строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України [1], не включається у строки досудового розслідування.

Таким чином: 1) обчислення строків досудового розслідування тісно пов'язане з його закінченням. Тому важливою є дата направлення до суду обвинувального акту, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру чи клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності; 2) при обчисленні строків досудового розслідування важливо враховувати той факт, що строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження не включається у строки досудового розслідування. І тут важливою є дата ознайомлення сторонами кримінального провадження з матеріалами досудового розслідування; 3) при обчисленні строків досудового розслідування доводиться враховувати і дату завершення досудового розслідування, адже з цієї дати починається строк ознайомлення з матеріалами досудового розслідування сторонами кримінального провадження, який не включається у загальні строки досудового розслідування.

Ще один важливий момент – це обчислення дати ознайомлення сторонами кримінального провадження з матеріалами досудового розслідування, і в зв'язку з

цим, процесуальні права потерпілого на етапі ознайомлення з матеріалами досудового розслідування.

Частина 7 ст. 290 КПК України закріплює: «Про відкриття сторонами кримінального провадження матеріалів прокурор або слідчий за його дорученням повідомляє потерпілого, представника юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, після чого останній має право ознайомитися з ними за правилами, викладеними в цій статті» [1].

Пункт 2 ч. 1 ст. 56 КПК України наголошує, що потерпілий вправі «знати сутність підозри та обвинувачення, бути повідомленим про обрання, зміну чи скасування щодо підозрюваного, обвинуваченого заходів забезпечення кримінального провадження та закінчення досудового розслідування» [1].

Частина 1 ст. 10 КПК України передбачає: «Не може бути привілеїв чи обмежень у процесуальних правах, передбачених цим Кодексом, за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, громадянства, освіти, роду занять, а також за мовними або іншими ознаками» [1].

Ці положення КПК України суттєво доповнюють загальну вимогу процесуального законодавства щодо відкриття матеріалів іншій стороні, яка міститься в ч. 1 ст. 290 КПК України та яка зобов'язує прокурора або слідчого за його дорученням повідомити підозрюваному, його захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування[1].

На підставі цього можна зробити наступні висновки:

1) до учасників кримінального провадження, які після завершення досудового розслідування вправі знайомитись з матеріалами досудового розслідування, відносяться не тільки підозрюваний, його захисник, законний представник та захисник особи, стосовно якої передбачається застосування

примусових заходів медичного чи виховного характеру, а й потерпілий та його представник;

2) при визначенні строку закінчення досудового розслідування слід враховувати не тільки дату ознайомлення підозрюваним та його захисником з матеріалами досудового розслідування, а й дату ознайомлення з матеріалами досудового розслідування потерпілим та його представником;

3) при визначенні строку закінчення досудового розслідування слід відштовхуватись від останньої дати ознайомлення учасниками кримінального провадження із матеріалами досудового розслідування.

Законодавча техніка, що була використана при формулюванні положень КПК України стосовно обчислення строків досудового розслідування є вкрай недосконалою. На практиці виникають ситуації коли неправильне обчислення строків досудового розслідування призводить до закриття кримінального провадження, випадків уникнення винною особою кримінальної відповідальності та до грубих порушень прав потерпілого.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Дата оновлення: 16.06.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 20.06.2021)